

Creatief met schaarste: over geitenpaadjes en grenzen stellen.

Openingspraatje van Lianne Kleijer – Kool (associate lector Zorg en Veiligheid) bij de Conferentie Zorg en Veiligheid op 16 mei 2025.

Het werkveld waarin wij opereren – Zorg en Veiligheid – zit al even in zwaar weer en dat is voorlopig nog niet over: we gaan barre tijden tegemoet.

Gemeenten bereiden zich voor op ‘het ravijnjaar 2026’ en spreken van werken ‘op crepeersterkte’. Adviesorganen brengen (al jaren) alarmerende rapporten uit over de effecten van de tekorten op zorgpersoneel en ook de tekorten bij de politie houden naar verwachting aan. Daar spreekt men van een ‘waterlijn’, om de minimale bezetting in de noodhulp mee te garanderen.

Maar ‘op de bank gaan zitten met de gordijnen dicht en de bui laten overwaaien’ is geen optie. De mensen waar we het voor doen (en daarachter: de maatschappij) vragen het tegenovergestelde.

Binnen veel van onze organisaties wordt daarom gesproken over ‘scherpe keuzes maken’ en ‘alleen doen wat écht belangrijk is’. Maar ook over creatief zijn en ‘slimme’ oplossingen bedenken.

Die oproep kan een beetje hol klinken. Niet alles is op te lossen met creativiteit. Toch is het logisch dat het woord creativiteit ter sprake komt, als de kaders nauwer worden.

In tegenstelling tot wat veel mensen denken, is creativiteit gek op kaders. Sterker nog: creativiteit kan niet zonder kaders. Nog sterker: als er geen kaders zijn, kun je zelfs niet spreken van creativiteit.

Want creativiteit heeft kaders nodig om zich tegen af te zetten. Of kaders om buiten te treden, desnoods. Kaders zijn een voorwaarde voor creatief handelen.

Daarnaast: kaders dienen ons allen. Ze zorgen voor duidelijkheid en dienen een algemeen belang. Kaders dwingen mensen om problemen op een gestructureerde manier aan te pakken, wat kan leiden tot diepere en meer doordachte oplossingen.

Kaders hebben ons in staat gesteld om een wereld te bouwen waarin samengeleefd kan worden. Op een gegeven moment zijn we georganiseerd gaan bouwen, en structuren gaan maken. En dan niet alleen het fysieke bouwen van huizen en steden, maar ook het maatschappelijke bouwen van een samenleving.

Als je zo kijkt, gaat ‘kaders maken’ over voorwaarden scheppen waarbinnen mensen zich veilig en vrij kunnen bewegen. Over: ervoor zorgen dat zoveel mogelijk mensen mee kunnen doen.

Kaders kun je zien als het frame, waardoor jij de wereld én je werk bekijkt. Het ‘inlijsten’

van een onderwerp maakt dat je het scherper kunt bekijken. Die omlijsting zorgt als het ware voor een podium.

Dit podium wil ik graag benutten om de makers van de [foto]lijsten in het zonnetje te zetten.

WIJ 3.0 is een organisatie in Utrecht die zich richt op het ondersteunen van mensen met een psychische kwetsbaarheid. Ze bieden een veilige en stimulerende omgeving waarin persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke activering centraal staan. Wij hebben aan hen gevraagd om voor alle deelnemers van vandaag een lijstje te maken, als dank voor jullie bijdrage en deelname.

Het thema van deze conferentie zien wij terug in dit geschenkje:

- We hebben een partij gevonden voor de uitvoering die geregeld over het hoofd wordt gezien, maar wel graag meedoet.
- Er zijn materialen hergebruikt en van allerlei soorten en maten; dus duurzaam.
- En tot slot: er is oog geweest voor de diversiteit én voor de mogelijkheden die dat biedt.

Creativiteit gaat daarom niet over 'de kaders overboord'. Creativiteit gaat wél over het kritisch bevragen ervan. Dient het kader het doel?

Niet voor niets zijn achter mij natuurbeelden te zien, afgewisseld met beeld van de structuren die we daarin als mensen hebben gebouwd. Deze beelden komen uit de cultfilm Koyaanisqatsi.

Koyaanisqatsi is een woord in de taal van de Hopi indianen, een volk dat in het noordoosten van Arizona, in de VS leeft.

Het betekent: 'leven in gekte, leven in onrust, leven in onbalans, leven in desintegratie, een manier van leven die vraagt om een andere manier van leven'.

Die spanning tussen het georganiseerde leven en de zaken natuurlijk laten verlopen, is een bekende. In organisatieland wordt wel eens gesproken van olifantenpaadjes waar men van af moet.

Hier zie je zo'n olifantenpaadje in gebruik. Een kudde olifanten die door de lounge van een Afrikaans hotel loopt. De lounge is open en geeft aan de achterkant toegang tot een tuin, met een mooie mango-boom. Generaties olifanten waren fervent bezoeker van deze boom, al lang voordat het hotel er stond. En toen dit eenmaal het geval was, hield dat ze niet tegen om hun ingesleten route naar een lekker hapje te bewandelen.

Het onderwerp 'schaarste' is dan ook een relevant thema in een droog Afrikaans landschap. Er gaat daarom ook een inspirerende waarde van uit. Olifanten hebben namelijk wel een punt, als ze zich een lekkere rijpe mango niet zomaar door de neus willen laten boren.

Maar goed. Voor deze conferentie is gekozen voor het thema geitenpaadjes.

Wie heeft er kortgeleden een sluwe oplossing bedacht voor een omslachtige werkwijze? Gefeliciteerd. Dan hebben jullie een geitenpaadje bewandeld.

Geitenpaadjes leiden naar nieuwe gronden. Het bewandelen van geitenpaadjes gaat uit van de smalle, moeilijk begaanbare paadjes waar geiten gewoonlijk lopen. Toch zijn de onderliggende principes goed te volgen:

- Kijken naar waar het gras groeit
- Snelste en eenvoudigste route die kant op

In organisaties verwijst de term ‘geitenpaadjes’ naar onofficiële, geïmproviseerde manieren om iets te bereiken of problemen op te lossen. Ze staan synoniem voor het zoeken naar creatieve oplossingen voor problemen die niet via de officiële kanalen kunnen worden opgelost. Ze bieden een manier om beperkingen of bureaucratische obstakels te omzeilen, waardoor doelen toch kunnen worden bereikt.

Dit vraagt flexibiliteit en improvisatie. En hiermee gaan we vandaag aan het werk.

**KENNISWERKPLAATS
ZORG & VEILIGHEID**